VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

Lausunto

VNK
Politiikka-analyysiyksikkö

Tulevaisuusvaliokunta

Viite VNS 6/2017 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa
Jaettu ymmärrys työn murroksesta

Asia **Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa**

Hallitus antaa kerran vaalikaudessa eduskunnalle yhteiskunnan pitkän ajan valintoja käsittelevän tulevaisuusselonteon. Kunkin selonteon aihepiiri on rajattu politiikkapäätösten kannalta keskeisiin strategisiin kysymyksiin 10–20 vuoden ajanjaksolla. Selonteon käsittelyyn osallistuu hallituksen ohella eduskunta, ja se tarjoaa aineksia myös laajaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Juha Sipilän hallituksen tulevaisuusselonteon 1. osa julkaistiin kesäkuussa 2017, ja se rakentaa jaettua ymmärrystä työn murroksesta ja suomalaisen työn tulevaisuudesta. Selonteossa etsitään vastauksia laajoihin työn tekemisen tulevaisuutta luotaaviin kysymyksiin ja se tuottaa tietoa työn muutoksen merkityksestä.

Työn murros on kenties Suomen suurin haaste, eikä siihen ole olemassa yhtä selkeää ratkaisua. Murroksen seuraukset yhteiskunnassa voivat olla valtavia, mutta muutos ei tapahdu nopeasti - tulevaisuuden työtä luonnehtii moninaisuus ja pitkään jatkuva muutos.

Selonteko nostaa esiin tulevaisuuden yhteiskuntapoliittisia kysymyksiä ja mahdollisuuksia, joihin tulee tarttua jo nyt (ks. taulukko 1, s.2). Keskeisimmät kysymykset liittyvät siihen, kuinka työn murros kyseenalaistaa perinteisen työn ja toimeentulon yhteyden ja sitä tukevien yhteiskunnallisten järjestelyjen ja turvaverkkojen säännöllisyyden, kattavuuden ja toimivuuden ja toisaalta antaa lisäsysäyksiä ja mahdollisuuksia uudenlaisille organisoitumisen ja itsensä työllistämisen muodoille, alustoille, jakamistaloudelle ja yhteistuottajuudelle. Säännöllinen ansiotyö ei katoa tulevaisuudessa, mutta sen rinnalle tulee yhä enemmän erilaisia työnteon ja toimeentulon hankkimisen malleja.

Kun työntekijän ja työnantajan, tuottajuuden ja kuluttajuuden, työn ja ei-työn tai yrittäjyyden ja palkkatyön väliset rajat hämärtyvät, keskeiset yhteiskunnan rakenteet kuten veropohja tai sosiaaliturvajärjestelmämme asiakaspohja muuttuvat ja osaamiseen, lainsäädäntöön sekä ammattiyhdistysliikkeen ja edunvalvonnan rooliin kohdistuu uudistamispaineita. Koska teknologian edistyminen kohtelee erityyppisiä tehtäviä hyvin eri tavalla ja eri tahtiin ja työn tekijöillä on hyvin erilaisia resursseja, työtä ja työmarkkinoita uhkaa eriarvoistuminen.

Ensimmäisen osan jälkeen tehdään selonteon toinen osa, joka annetaan eduskunnalle kesällä 2018. Toisen osan tavoitteena on muodostaa näkemys ratkaisuista ja politiikkatoimista, joita tarvitaan, jotta Suomi ja suomalainen työ voivat hyvin ja menestyvät tulevaisuudessa. Nyt käytävä keskustelu valiokunnissa osaltaan pohjustaa toista osaa.

Tulevaisuusselonteon 1. osa on valmisteltu valtioneuvoston kansliassa ja siinä on hyödynnetty kansallista ennakoinnin toimintatapaa, joka perustuu jatkuvan, avoimen ja systeemisen ennakoinnin hyödyntämiselle päätöksenteossa.

Snellmaninkatu 1, Helsinki
Snellmansgatan 1, Helsingfors
PL 23, 00023 Valtioneuvosto
PB 23, 00023 Statsrådet
PUHELIN/TELEFON
0295 16001 (vaihde/växel)
FAKSI/FAX
(09) 1602 2165
kirjaamo@vnk.fi
registratorskontoret@vnk.fi

Taulukko 1. Millaisia vaikutuksia työn murroksella on suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuuteen?

Kun talouskasvu ei enää takaa työllisyyden kasvua	Miten järjestetään hyvinvointiyhteiskunta, jos talouskasvusta huolimatta kasvava osa ihmisistä jää perinteisen työelämän ulkopuolelle ja palkkatyön verotuksesta saatava rahoituspohja murenee?
Kun työtä tehdään globaaleilla alustoilla ja mobiileissa, virtuaalisissa tai väliaikaisissa verkostoissa ja ilman perinteistä työntekijä-työnantaja-suhdetta	Miten järjestetään yhteiskunnan turvaverkot, jos perinteiset hyvinvointiyhteiskunnan rajanvedot ja säännöllisyydet hämärtyvät ja muuttuvat neuvoteltaviksi? Miten järjestetään muun muassa työterveys, työsuojelu, toimintakyvystä huolehtiminen tai edunvalvonta, jos työnantajaa ei perinteisessä mielessä enää ole ?
Kun toimeentulo rakentuu useista puroista ja kun työ ei enää ole pääasiallinen väylä kiinnittyä yhteiskuntaan	Miten ihminen kiinnittyy yhteiskuntaan, jos ei työn kautta ja miten uudenlaisia, merkityksellisiä tapoja olla osana yhteiskuntaa tulisi tukea?
Kun työ polarisoituu korkean ja matalan tuottavuuden ja osaamisen töiksi	Miten luodaan edellytykset kaikkien Suomessa asuvien ihmisten pärjäämiselle ja ehkäistään eriarvoistumiskehitystä? Miten taataan lavea osaamispohja ja joustavat, yksilölliset osaamisen polut läpi elämän?
Kun työ ei enää tarkoita sitä, mitä se on perinteisesti tarkoittanut	Miten työstä ja sen arvosta keskustellaan nyt ja tulevaisuudessa?
Kun digitaloudessa skaalaedut voivat olla valtavia ja tekoälyinvestoinneista saatavat edut nopeita ja radikaaleja	Pitäisikö luovaa tuhoa eli vanhojen yritysten ja ammattien katoamista ja uusien kehittymistä nopeuttaa ja miten helpotetaan uuden toiminnan käynnistämistä yrityksissä tai uuden työn ja tekemisen löytymistä yksilölle?

Lisätietoja: Kaisa Oksanen, erityisasiantuntija
Valtioneuvoston kanslia
kaisa.oksanen@vnk.fi